

DÍLČÍ VÝSLEDKY ANALÝZY SOUDNÍCH ROZHODNUTÍ

NEÚPLATNÉ ŽENY? GENDEROVÁ DIMENZE KORUPCE

Projekt TI „Neúplatné ženy? Genderové dimenze korupce“ | zdroj: TI

Na základě zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, jsme si od všech okresních a krajských soudů v ČR vyžádali všechna **pravomocná soudní rozhodnutí o odsouzení z korupčních trestných činů**, a to všech odsouzených **žen v letech 2011–2014** (celkem 65) a pro účely komparace i všech odsouzených **mužů za rok 2014** (celkem 119).

Vzorek korupčních trestných činů jsme neomezili jen na korupční trestné činy v užším významu, tzn. **přijetí úplatku** podle § 331 tr. zákoníku, **podplacení** podle § 332 tr. zákoníku a **nepřímé úplatkářství** podle § 333 tr. zákoníku, ale i **zneužití pravomoci úřední osoby** podle § 329 tr. zákoníku. Jsme si vědomi, že poslední z uvedených trestných činů nemusí být nutně navázán na korupci (může chybět znak dvoustrannosti, např. pokud pachatelka zneužila pravomoci úřední osoby pro sebe či pro jiného, a to bez přijetí úplatku). I tyto případy však zahrnujeme do analýzy, neboť z hlediska cíle projektu (např. zavedení diskuse o poměru žen na vrcholných pozicích ve státní správě) bude zajímavé blíže se věnovat i těmto situacím.

Další trestné činy, které jsou v užším slova smyslu korupční – porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 1 písm. e) tr. zákoníku, sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 odst. 3, odst. 4 tr. zákoníku, pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži podle § 257 odst. 1 písm. b), písm. c) tr. zákoníku, a konečně pletichy při veřejné dražbě podle § 258 odst. 1 písm. b), písm. c) tr. zákoníku, jsme do vzorku korupčních trestných činů nezahrnuli, protože podle statistik byla pachatelka takových trestných činů pouze jedna, a to ve formě pomoci ke zločinu sjednání výhody při zadání veřejné zakázky podle § 256 odst. 1, odst. 2 písm. a), písm. b) tr. zákoníku

„Hlíkáme veřejný zájem, hájíme efektivní a odpovědnou správu země.“

ve formě pokusu. V případě mužských pachatelů jsme zvolili za účelem komparace stejný vzorek trestné činnosti, avšak pouze za rok 2014, a nikoliv i za roky 2011–2013 jako u žen.

Rozhodnutí týkající se těchto trestných činů jsme si vyžádali jak podle trestněprávní kvalifikace trestního zákoníku, tak podle trestněprávní kvalifikace trestního zákona účinného do 31. 12. 2009, neboť část pachatelek byla odsouzena ještě podle trestního zákona, tedy dnes již neúčinného právního předpisu. Jednalo se většinou o případy, které nabyly právní moci v roce 2011 a ve kterých byly využity opravné prostředky, přičemž nebyl důvod postupovat podle § 2 odst. 1 věty druhé tr. zákoníku, tedy že se trestnost činu posuzovala podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán, poněvadž podle pozdějšího zákona se posuzuje trestný čin jen tehdy, jestliže to je pro pachatele příznivější.

Časově jsme výzkum ohraničili v případě žen na pravomocně odsouzené pachatelky za období 2011–2014 včetně (ze statistik vyplývá cca 40 případů). V případě mužů jsme vzorek museli z kvantitativních důvodů omezit na rok 2014 (ze statistik vyplývá cca 200 případů).

Obsah žádosti o informace adresované okresním soudům zněl následovně:

„Žádáme poskytnutí

- 1) kopií všech pravomocných rozhodnutí povinného subjektu o odsouzení fyzických osob v období od 1. 1. 2014 do 31. 12. 2014 za trestné činy:
 - podle zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon
 - § 148 zneužívání pravomoci veřejného činitele
 - § 160 přijetí úplatku
 - § 161 podplácení
 - § 162 nepřímé úplatkářství
 - podle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
 - § 329 zneužití pravomoci úřední osoby
 - § 331 přijetí úplatku
 - § 332 podplácení
 - § 333 nepřímé úplatkářství
- 2) kopií všech pravomocných rozhodnutí povinného subjektu o odsouzení fyzických osob – žen – za výše uvedené trestné činy v období od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2013.

Obsah žádosti o informace adresované krajským soudům zněl následovně:

„Žádáme poskytnutí:

- 1) kopií všech pravomocných rozhodnutí povinného subjektu jako soudu prvního stupně o odsouzení fyzických osob v období od 1. 1. 2014 do 31. 12. 2014 za trestné činy:
 - podle zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon
 - § 148 zneužívání pravomoci veřejného činitele
 - § 160 přijetí úplatku
 - § 161 podplácení
 - § 162 nepřímé úplatkářství
 - podle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
 - § 329 zneužití pravomoci úřední osoby
 - § 331 přijetí úplatku
 - § 332 podplácení
 - § 333 nepřímé úplatkářství
- 2) kopií všech pravomocných rozhodnutí povinného subjektu jako soudu prvního stupně o odsouzení fyzických osob – žen – za výše uvedené trestné činy v období od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2013;
- 3) kopií všech pravomocných rozhodnutí o odsouzení fyzických osob v rámci řádných a mimořádných opravných prostředků za výše uvedené trestné činy v období od 1. 1. 2014 do 31. 12. 2014;
- 4) kopií všech pravomocných rozhodnutí o odsouzení fyzických osob – žen – v rámci řádných a mimořádných opravných prostředků za výše uvedené trestné činy v období od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2013“.

Na základě takto formulované žádosti nám bylo doručeno **50 rozhodnutí okresních soudů** ohledně ženských pachatelek, přičemž požadované parametry splnilo **43** z nich. Zároveň jsme obdrželi **15 rozhodnutí krajských soudů**, přičemž požadované parametry splnilo **14** z nich. **Celkový počet pravomocně odsouzených pachatelek bylo 47** (celkový počet pravomocně odsouzených pachatelů jen za rok 2014 bylo 119 a počet rozhodnutí soudů obou stupňů splňující zadání byl 70). Nutno závěrem zdůraznit, že případy nám dorazivších pravomocně odsouzených pachatelek početně víceméně odpovídají statistikám Ministerstva spravedlnosti

„Hlíkáme veřejný zájem, hájíme efektivní a odpovědnou správu země.“

ČR (Tabulky 1.1 až 1.4 níže), na rozdíl od rozhodnutí týkajících se pravomocně odsouzených mužů, kterých jsme obdrželi oproti statistikám z blíže nezjištěných důvodů méně.

Tabulka 1.1 Počet odsouzených žen za roky 2011–2014 podle tr. zákoníku

	2011	2012	2013	2014
§ 329	5	5	5	7
§ 331	0	0	2	2
§ 332	4	7	4	10
§ 333	0	1	0	0
Celkem	9	13	11	19

Tabulka 1.2 Počet odsouzených žen za roky 2011–2014 podle tr. zákona

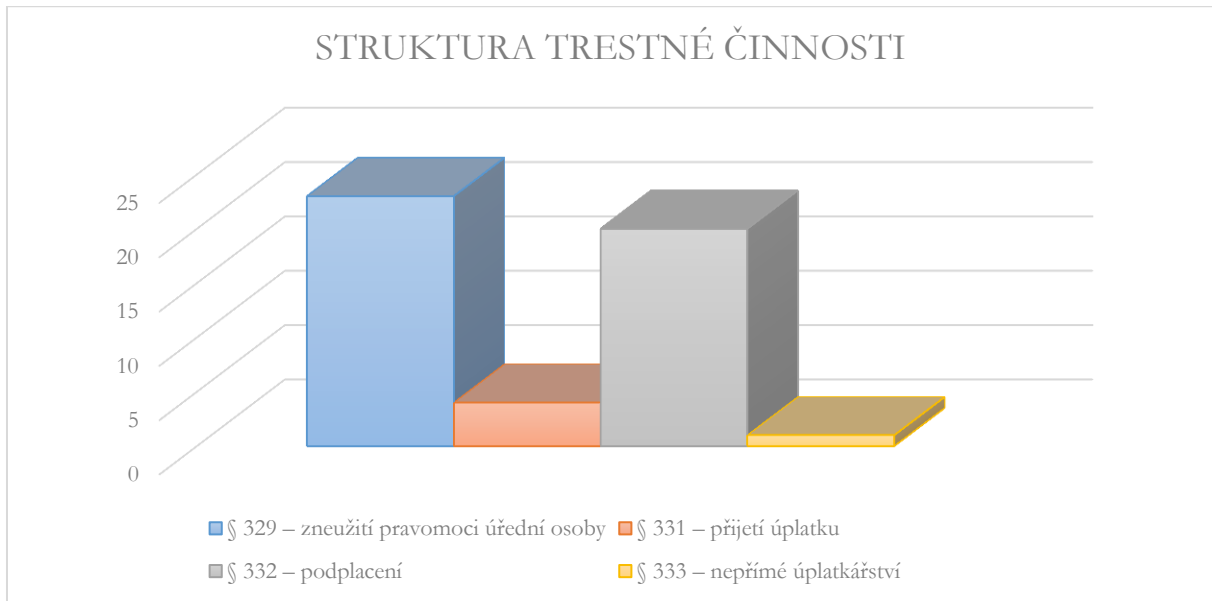
	2011	2012	2013	2014
§ 158	3	1	5	2
§ 160	1	1	1	0
§ 161	4	1	0	3
§ 162	0	0	0	0
Celkem	8	3	6	5

Tabulka 1.3 Počet odsouzených mužů za roky 2011–2014 podle tr. zákoníku

	2011	2012	2013	2014
§ 329	38	44	60	67
§ 331	7	13	19	40
§ 332	53	67	66	91
§ 333	2	8	6	1
Celkem	100	132	151	199

Tabulka č. 1.4 Počet odsouzených mužů za roky 2011–2014 podle tr. zákona

	2011	2012	2013	2014
§ 158	30	23	27	12
§ 160	14	9	8	2
§ 161	17	10	7	9
§ 162	1	3	1	1
Celkem	62	45	43	24

Shrnutí

Výše uvedené údaje shrnují jednak způsob získávání podkladů pro celkovou analýzu korupčního jednání žen a dále zachycují i stěžejní kvantitativní údaje o četnosti korupčních trestných činů mezi ženami. Zároveň také uvádíme, které skutky dle tr. zákoníku a tr. zákona zahrnujeme mezi korupční trestné činy.

Celková analýza, která bude zahrnuta v brožuře „Neúplatné ženy? Genderové dimenze korupce“, přinese odpovědi na výzkumné otázky, které jsme si na začátku sběru materiálů stanovili a které znějí následovně:

- 1) Dopouštějí se ženy spíše aktivní, či pasivní korupce?
- 2) Jaký je podíl tzv. velké korupce v korupční trestné činnosti žen?
- 3) Jaký je podíl žen, které se korupční trestné činnosti dopustily v postavení úřední osoby?
- 4) Jaký je podíl žen, které se ke korupční trestné činnosti či zneužití pravomoci úřední osoby doznaly?
- 5) Jaký je podíl žen, které se dopustily korupčních trestných činů jako prvopachatelky?
- 6) Jaký je podíl žen, které se ke korupční trestné činnosti či zneužití pravomoci úřední osoby dopustily v organizované formě (spáchání trestného činu jako členka organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny)?

„Hlíkáme veřejný zájem, hájíme efektivní a odpovědnou správu země.“

- 7) Pramení motivace žen ke korupční trestné činnosti z uspokojování potřeb v oblasti sféry soukromé, anebo z uspokojování potřeb úspěchu v pracovní nebo finanční sféře?
- 8) Jaké jsou hlavní rozdíly mezi korupční trestnou činností páchanou muži a ženami?

Věříme, že nejen dílčí analýzy, které jsme realizovali v rámci projektu Dejme (že)nám šanci, ale zejména následná debata nad konkrétními výsledky, přinesou pozitivní efekt nejen na uplatnění žen v řídicích funkcích, ale že se celkově pozitivně promítnou do fungování vybraných oblastí celé společnosti. Věříme, že budeme moci dát do budoucna za pravdu mínění třetiny žen, které v průzkumu uvedly, že by se v souvislosti s vyšším zastoupením žen míra korupce snížila.

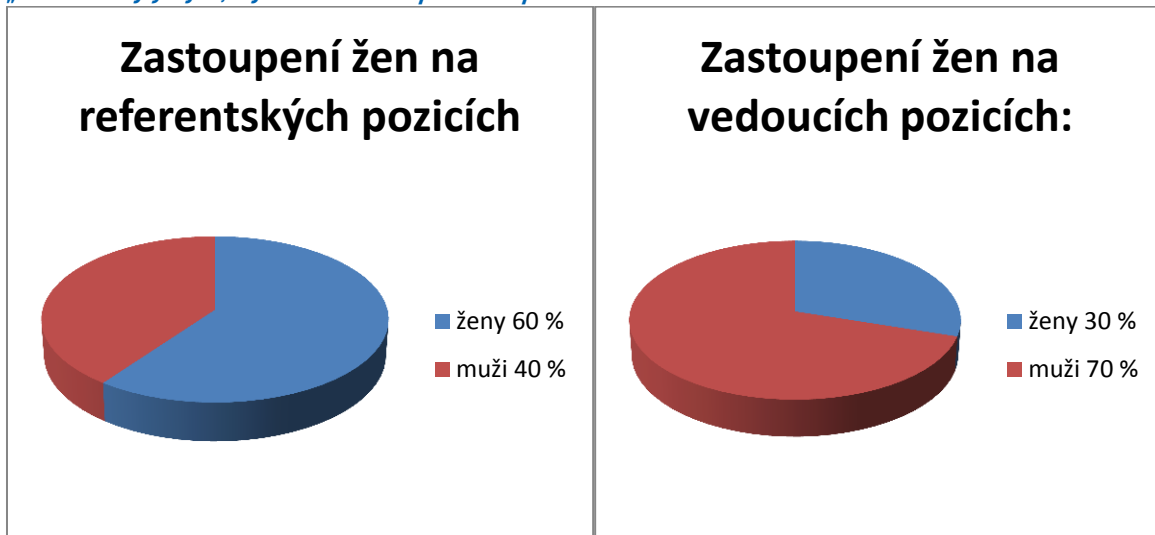
Jak ženy (ne)řídí ministerstva

Při vytyčování si oblastí a dílčích témat analýzy genderové dimenze korupce jsme se také rozhodli prověřit, jak si stojí česká ministerstva v genderovém obsazení řídicích funkcí. Pro potřeby analýzy jsme na všechna česká ministerstva rozeslali neformální žádost o poskytnutí informací, konkrétně žádost o sdělení počtu osob s rozlišením dle pohlaví na následujících pozicích:

- a) ministr/ministryně;
- b) náměstek/náměstkyně;
- c) ředitel/ředitelka odboru;
- d) vedoucí oddělení;
- e) referent/referentka.

Do analýzy nám dodalo údaje 13 ministerstev, z toho jedno ministerstvo zaslalo údaje k 31. 12. 2015, ostatní ministerstva nám poskytla údaje aktuální k 1. 8. 2015.

Výsledky průzkumu nejsou nijak překvapivé. Na referentských pozicích je 60 % zaměstnanců zastoupeno ženami, a naopak na vedoucích pozicích, do kterých jsme zahrnuli výkon funkce ministra/ministryně, náměstka/náměstkyně a ředitele/ředitelky odboru, jsou ženy zastoupeny pouze z 30 %. Pokud bychom mezi vedoucí pozice přičetli i vedoucí oddělení, zastoupení žen by stoupl o 10 % na 40 %, což stále vypovídá o nerovnoměrném zastoupení mužů a žen a zároveň potvrzuje nepsané pravidlo, že s výkonem vyšších řídicích pozic jsou výrazně častěji spjati muži.

Dlužno poznamenat, že existují značné rozdíly i mezi samotnými ministerstvy, kdy v zastoupení žen napříč pozicemi dominují ženy, jako je tomu například u Ministerstva pro místní rozvoj ČR, anebo naopak, kdy jsou ženy i na referentských pozicích zastoupeny v menšině, jako je tomu například u Ministerstva obrany ČR a Ministerstva zahraničních věcí ČR. V těchto dvou případech nemají ženy většinu ani v jedné skupině zaměstnanců/jmenovaných zástupců ministerstva.

Muži versus ženy: Jaký je rozdíl ve vnímání korupce z pohledu genderu?

Předmětem výzkumu, který realizovala agentura [STEM/MARK](#), bylo vnímání korupce z genderově specifického pohledu. Jeho součástí bylo i zmapování způsobu rozhodování v hypotetických korupčních situacích, rovněž s přihlédnutím ke genderovým odlišnostem. Pro kvantitativní výzkum byla zvolena metoda internetového (CAWI) dotazování (reprezentativní internetová populace ČR, 15 až 59 let, počet dotazovaných 810) a pro kvalitativní část výzkumu online skupinová diskuse s veřejností (počet dotazovaných 9; 5 mužů a 4 ženy) a face-to face diskuse se zástupci státní správy (počet dotazovaných 8; 3 muži a 5 žen)

Genderové vyhranění korupce? Spíše ne

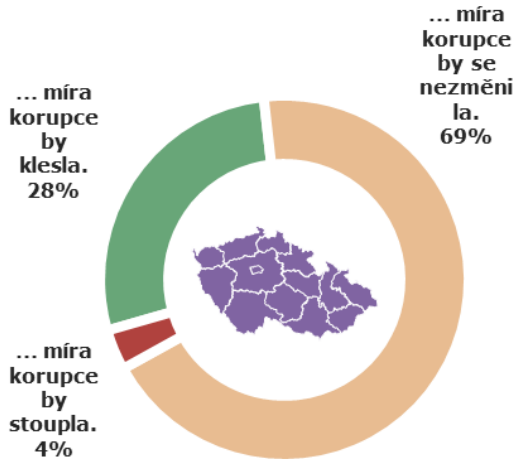
Z výzkumu vyplynulo, že korupce je převážně vnímána jako poměrně genderově vyvážený fenomén a tedy není **primárně vnímána jako genderově vyhraněný jev. Pokud ano, pak je spíše doménou mužů než žen.**

Ať už se jedná o malou nebo velkou korupci, převažuje mezi lidmi názor, že **korupce je záležitostí stejnou měrou mužů i žen.** Ženy mají větší tendenci, zejména v případě velké korupce, přisuzovat tuto sféru mužům.

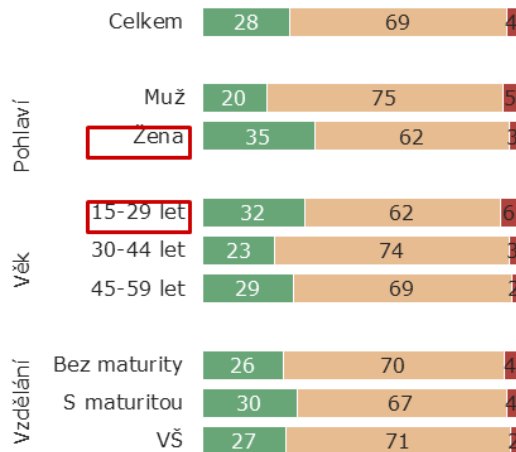
Na určitou tendenci ve vnímání korupce jako sféru spíše mužskou poukazuje rovněž zjištění, že většina obyvatel (75 %) se kloní k názoru, že **muži mají obvykle větší zkušenosti s nabízením a přijímáním úplatků než ženy.**

Více žen na vyšších pozicích by současnou (vysokou) míru korupce nezměnilo, a pokud ano, tak by to přispělo k jejímu poklesu.
Tento názor zastává více než 1/3 žen.

Kdyby bylo v ČR více žen na vysokých pozicích v politice, ve státní správě a v soukromém businessu ...

■ ... míra korupce by klesla.
■ ... míra korupce by se nezmění la.
■ ... míra korupce by stoupla.

ZÁKLAD: Všichni respondenti, n=810

Berná mince? Charakter

Výsledky skupinových diskusí poukazují na to, že i **dobrá systémová protikorupční opatření je nakonec možné obejít**. Je to zdůvodňováno tím, že **ochota ke korupčnímu jednání do značné míry závisí na charakteru člověka**. Gender v tomto případě není vůbec nebo zdaleka tolik rozhodující. Jinou zmiňovanou příčinou korupčního jednání je zkušenost s ní, ať už osobní nebo zprostředkovaná, která posiluje pocit beztrestnosti a rozptyluje obavy z dalšího korupčního jednání. Z toho pohledu se vnímání korupce a zkušenosti s ní navzájem posilují, což může být jedním z důvodů, proč se s korupcí tak těžko bojuje.

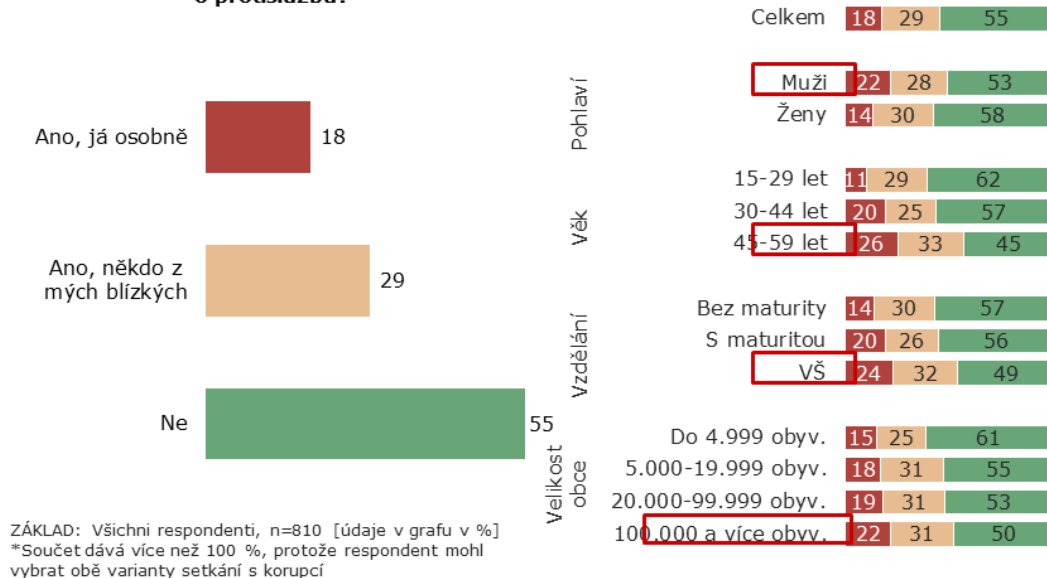
Diskutující z řad veřejnosti také popisovali důvody, proč **lidé nepodlehnu korupci**. Na jedné straně zmiňují **charakter člověka s morálními zásadami** (spíše zmiňují ženy), na straně druhé **strach z trestu** (spíše zmiňují muži). Objevuje se mírná tendence, že v případě prozrazení korupce je pro ženy pocitově spíše horší „šrám“ na morálce, naopak muži mají větší obavy z trestu.

Z výsledků dotazníkového šetření vyplynulo, že **situaci, kdy je nutno nabídnout úplatek, se v životě pravděpodobně nevyhneme (82 %)**. Tento názor sdílejí rovnou měrou ženy i muži. **Osobní zkušenost s korupčním jednáním deklaruje 18 % obyvatel**. Častěji osobní zkušenost přiznávají muži (22 %) než ženy (14 %).

Typ korupce, s jakým mají lidé osobní nebo zprostředkovanou zkušenost, se liší podle pohlaví. Celkově nejčastější praxe korupčního jednání je v oblasti zdravotnictví (častěji uvádějí ženy), následuje stavebnictví a udělování povolení či registrací, se kterými jsou více konfrontováni muži.

Osobní zkušenost s korupčním jednáním připouští 18 % obyvatel, přitom častěji mají osobní zkušenost muži (22 %) než ženy (14 %). Zkušenost se zvyšuje s věkem, se vzděláním a s velikostí obce.

Setkal/a jste se Vy osobně nebo někdo z Vašich blízkých se situací, kdy Vám někdo naznačil, že by chtěl, nebo Vás požádal o úplatek nebo o protislužbu?*

Podle veřejnosti se korupce nejčastěji objevuje na úřadech, ve zdravotnictví, školství a sportu. Většina účastníků se shodla (až na 1 muže a 1 ženu), že **dary a drobné protislužby v hodnotě cca 1000 Kč nejsou vnímány jako korupce**. Primárně zmiňovaný důvod, proč se takové „dary“ dávají, je **poděkování**, ale může se jednat i o **ovlivňování** („Dávám běžné dárky jako poděkování, chovají se pak ty osoby jinak“). Stejná suma, ale v podobě peněz „v obálce“, už je jednoznačně vnímána jako „nepřijatelná korupce“ (vyjma jednoho účastníka, který nerozlišoval finanční a věcné dary). **Když účastníci srovnávají květinu a finanční dar ve stejné hodnotě, symbolizuje podle nich květinu poděkování, zatímco obálka s penězi znamená úplatek**, tj. očekávání nějaké akce, protislužby. Osobní zkušenost s korupcí deklarovali dva účastníci.

Názor účastníků diskuse z řad státní správy na korupční situace se příliš **neliší od názoru zástupců veřejnosti**. Shodují se v tom, že **malý dar či květinu (láhev vína) jsou vnímány jako slušnost, jako poděkování** (zdravotnictví, školství) nikoli jako korupce. „Když je to malá pozornost a je to ex post, tak je to slušnost, je to tolerované.“ „Je to v české společnosti standard.“

Na rozdíl od cílové skupiny veřejnost zmiňují zástupci státní správy také podmínku, že takový **dar či pozornost nesmí nikdy jednání úředníka ovlivnit**. Proto je třeba obezřetně posuzovat vnímání úmyslu daru a úmyslu přijímání daru. Z toho důvodu se někteří z nich přiklání k názoru, že **na určitých pozicích není vhodné přijímat jakékoli dary** (soudci apod.).

Děkujeme za podporu:

Projekt podpořila Nadace Open Society Fund Praha z programu [Dejme \(že\)nám šanci](#), který je financován z Norských fondů.

Prostřednictvím Norských fondů přispívá Norsko ke snižování sociálních a ekonomických rozdílů a posílení vzájemné spolupráce v Evropě. Podporuje především ochranu životního prostředí, výzkum a stipendia, rozvoj občanské společnosti, péči o zdraví, děti, rovnost žen a mužů či zkvalitnění justice. Program Dejme šanci (že)nám podporuje rovné příležitosti žen a mužů v pracovním i osobním životě a prevenci a pomoc obětem domácího násilí v České republice. Spravuje ho Nadace Open Society Fund Praha, která od roku 1992 rozvíjí hodnoty otevřené společnosti a demokracie v České republice.

**NADACE
OPEN SOCIETY FUND
PRAHA**

Nadace Open Society Fund Praha: www.osf.cz

Norské fondy: www.eeagrants.org

Sociologický průzkum veřejného mínění realizovala agentura STEM/MARK.

STEM **MARK**
MARKETINGOVÝ VÝZKUM JE DIALOG

Agentura STEM/MARK: www.stemmark.cz